

การศึกษากระบวนการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทร์ แห่งวัดแร้ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Study to Process Became a Sacred of Thao Si Sudachan of Wat Rang, Phra Nakhon Si Ayutthaya

ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์ / Chanin Phongsawad

นักวิชาการอิสระ / Independent Scholar

ปิยวัจน์ ภะมะรินทร์ มีประเสริฐโชค / Piyawat Phamarin Meeprasertchoke

นักวิชาการอิสระ / Independent Scholar

วันที่รับบทความ 14 เมษายน 2567 / แก้ไขบทความ 11 ตุลาคม 2567 / ตอรับบทความ 21 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทร์แห่งวัดแร้ง ซึ่งการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์มีความพิเศษกว่าบุคคลในประวัติศาสตร์ไทยท่านอื่น มักจะได้รับการยกย่องเพราะได้สร้างคุณงามความดีไว้ การศึกษารั้งนี้ได้สัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่จนพบว่าการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทร์เริ่มจากการบูชาของครอบครัวที่เข้ามาพักอาศัยในพื้นที่ของวัดแร้ง เพื่อให้พระองค์ปกป้องคุ้มครอง จนกระทั่งมีผู้ศรัทธาตั้งศาลถวาย เนื่องจากพระองค์ได้บันดาลโชค ลาภให้ ทำให้เกิดการเข้ามาสักการะขอพรจากคนนอกพื้นที่มากขึ้น กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถปลดปล่อยความทุกข์ให้กับมวลชนได้อย่างหลากหลาย

คำสำคัญ: ท้าวศรีสุดาจันทร์ ความเชื่อ กระบวนการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

Abstract

This article is the study process became a sacred of Thao Si Sudachan of Wat Rang. Si Sudachan becoming a sacred is considered very exclusive compared to other Thai historical person who are worshipped because of their good deeds. In this study, the local people were interviewed. From these interviews, it is found that the process became a sacred of Thao Si Sudachan when a family came to live in Wat Rang area and then began to worship and pay respect to Si Sudachan because the family believed that the area had some connection with her and that she would be their guardian if they worship her. Then later on, one of her worshippers made a spirit house for her because that worshipper

believed to had been given fortune by her. This led to having more worshippers from outside the local area making her a sacred that could help a vast majority of people end their sufferings.

Keywords: Thao Si Sudachan, Belief, Process Became a Sacred

1. บทนำ

ท้าวศรีสุดาจันทร์ เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้รับการบันทึกเรื่องราวการทำผิดศีลธรรมไว้ จึงทำให้มีภาพลักษณ์เป็นหญิงร้าย คือการยึดบัลลังก์จากสมเด็จพระยอดฟ้า (พระโอรส) แล้วสนับสนุนให้ขุนวรวงศาธิราชขึ้นครองบัลลังก์กรุงศรีอยุธยา แต่ด้วยในระยะเวลาที่ผ่านมาได้เกิดการตั้งศาลท้าวศรีสุดาจันทร์ขึ้นที่วัดร้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และมีผู้ศรัทธาเดินทางไปไหว้ขอพร ซึ่งพื้นที่ตรงนั้นเป็นที่ประจานพระศพของขุนวรวงศาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันทร์จากเหตุการณ์ลอบปลงพระชนม์ จึงนำไปสู่ความสนใจศึกษากระบวนการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทร์ นับว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากบุคคลในประวัติศาสตร์ที่แหวกขนบ เพราะบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยกย่องและการบูชา มักมาจากผู้ที่ประกอบคุณงามความดีไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ การศึกษาครั้งนี้คาดหวังว่าจะได้เห็นถึงกระบวนการคิดและความเชื่อจากการบูชาท้าวศรีสุดาจันทร์ วัดร้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาของคนในสังคมปัจจุบัน ทำให้เกิดความเข้าใจถึงการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทร์มากยิ่งขึ้น

2. ความเป็นมาของท้าวศรีสุดาจันทร์

ท้าวศรีสุดาจันทร์ เป็นตำแหน่งพระสนมเอกของกษัตริย์อยุธยา มีปรากฏในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน ซึ่งมีการตราขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยมีพระสนม 4 ตำแหน่งดังนี้ ท้าวอินทสุเรนทร์ ท้าวอินทเทวี ท้าวศรีสุดาจันทร์ และท้าวศรีจุฬาลักษณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550) อาษา ภาคอารีย์ (2561) เสนอว่า สตรีทั้งหมดต้องสืบเชื้อสายมาจากเจ้านายที่ปกครองแคว้นแคว้นที่รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยา พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ (2553) ได้ให้ข้อมูลว่า ท้าวอินทสุเรนทร์ มาจากราชวงศ์สุพรรณภูมิ ท้าวอินทเทวี มาจากราชวงศ์ศรีธรรมมาศกราช ท้าวศรีสุดาจันทร์มาจากราชวงศ์อุทอง และท้าวศรีจุฬาลักษณ์มาจากราชวงศ์พระร่วง

ท้าวศรีสุดาจันทร์ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์คือพระชายาโปรดของสมเด็จพระไชยราชาธิราช ทั้งทรงมีพระราชโอรสถวายถึงสองพระองค์ด้วยกันคือ สมเด็จพระยอดฟ้า และ พระศรีศิลป์ นับว่าเป็นสตรีสูงศักดิ์ที่มีบทบาทและอำนาจท่านหนึ่งในประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา ที่สามารถสนับสนุนให้ชายคนรัก (ขุนวรวงศาธิราช) ได้ขึ้นครองราชย์ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์นี้ พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ (2559) ระบุไว้ว่า “ถึงวันอาทิตย์ ขึ้น 5 ค่ำ เดือนแปด สมเด็จพระยอดฟ้าเป็นเหตุ จึงขุนชินราชได้ราชสมบัติ 42 วัน แลขุนชินราชแลแม่ท้าวศรีสุดาจันทร์เป็นเหตุ” พระราชพงศาวดาร

กรุงศรีอยุธยา ฉบับจันทนุมาศ (เจิม) (2559) ได้ขยายเหตุการณ์เป็นเรื่องราวว่า หลังจากสมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จทำสงครามที่เชียงใหม่ เมื่อนิวติกลับมากองศรีอยุธยา ก็สิ้นพระชนม์ลง สมเด็จพระยอดฟ้าขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา ด้วยความเป็นยุวกษัตริย์ ทำให้ท้าวศรีสุดาจันทรต้องช่วยว่าราชการเคียงข้างพระโอรสอย่างประคับประคอง

เมื่อท้าวศรีสุดาจันทรมีใจปฏิบัติต่อขุนวรวงศาธิราช ซึ่งขณะนั้นมียศเป็นพันบุตรศรีเทพ พระองค์ได้ใช้อำนาจย้ายตำแหน่งจากพันบุตรศรีเทพผู้เฝ้าหอพระข้างหน้ามาเป็นขุนชินราชผู้เฝ้าหอพระข้างใน เพื่อที่จะได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ทั้งยังมีความสัมพันธ์สาวทจนท้าวศรีสุดาจันทรต้องการให้ขุนชินราชขึ้นครองราชย์ จึงเลื่อนยศเป็นขุนวรวงศาธิราชและปลุกจวนให้พักอาศัย ด้วยการทำท้าวศรีสุดาจันทรใช้อำนาจส่งเสริมชายคนรัก ทำให้ขุนนางอย่างพระยามหาเสนา มองว่าแผ่นดินในเวลานี้เป็นทุรยศ เมื่อความทราบถึงท้าวศรีสุดาจันทรจึงส่งคนไปลักลอบทำร้ายพระยามหาเสนาจนถึงแก่ความตาย

ต่อมาท้าวศรีสุดาจันทรได้ตั้งครุฑอันเกิดจากความสัมพันธ์สาวทกับขุนวรวงศาธิราช จึงมีความเห็นว่าสมเด็จพระยอดฟ้าทรงพระเยาว์นัก การว่าราชการแผ่นดินเป็นเรื่องเกินความสามารถของพระโอรสทั้งหัวเมืองเหนือก็ไม่ปกติ จึงจะแต่งตั้งให้ขุนวรวงศาธิราชบริหารบ้านเมืองไปก่อนจนกว่าสมเด็จพระยอดฟ้าจะเจริญวัยขึ้น เหล่าขุนนางไม่มีใครคัดค้าน จึงสถาปนาขุนวรวงศาธิราชเป็นกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา และสถาปนาให้นายจัน มหาโลก (ผู้เป็นพระอนุชา) เป็นพระมหากุสุมาลาธิราช หลังจากนั้นขุนวรวงศาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันทรได้สำเร็จโทษสมเด็จพระยอดฟ้า ณ วัดโคกพระยา แต่ไม่สำเร็จโทษพระศรีศิลป์

หลังจากขุนวรวงศาธิราชครองราชย์ได้เพียง 45 วันก็ทรงถูกลอบปลงพระชนม์ เหตุจากขุนนางผู้ใหญ่อย่างขุนพิเรนทรเทพ ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสนาหา และ หลวงศรียศ ไม่เห็นด้วยกับการให้ขุนวรวงศาธิราชขึ้นครองราชย์ จึงวางแผนลอบปลงพระชนม์ โดยให้ขุนวรวงศาธิราชเสด็จไปคล้องช้างเผือกที่ลพบุรีแล้วสังหารพระองค์ที่นั่น แต่ขุนวรวงศาธิราชโปรดให้จับช้างนำมาয়งเพนียดคล้องช้างแทน แล้วพระองค์จึงเสด็จไปคล้องช้าง ขุนวรวงศาธิราชต้องเสด็จทางชลมารคด้วยเรือพระที่นั่งล่องผ่านคลองสระบัวล่องมาถึงคลองบางปลาหมอ ฝ่ายขุนนางที่จะโค่นล้มราชบัลลังก์ก็ได้สกัดจับขุนวรวงศาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันทรสำเร็จโทษและนำพระศพไปเสียบประจานที่วัดแร้ง

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้าวศรีสุดาจันทรที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับกรุงศรีอยุธยาทั้งฉบับหลวงประเสริฐ และฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) อาจพิจารณาได้ว่า ท้าวศรีสุดาจันทรใช้อำนาจในฐานะพระมารดาของกษัตริย์ (1) เลื่อนยศและตำแหน่งให้ชายคนรักจากพันบุตรศรีเทพเป็นขุนชินราชและขุนวรวงศาธิราชตามลำดับ (2) สั่งย้ายให้ชายคนรักมาอยู่ใกล้พระองค์ คือให้มีการย้ายตำแหน่งการงานจากหอพระข้างหน้ามาที่หอพระข้างใน (3) ถอดถอนพระโอรสจากการเป็นกษัตริย์ เห็นว่าสมเด็จพระยอดฟ้ายังทรงพระเยาว์นัก ยังไม่มีความสามารถที่จะบริหารบ้านเมือง และ (4) สนับสนุนให้ชายคนรักขึ้นเป็นกษัตริย์ คือขุนวรวงศาธิราชได้ขึ้นครองราชย์

ส่วนบันทึกของชาวต่างชาติ คือ การท่องเที่ยว การเดินทาง และการผจญภัยของเฟอร์ดินันด์ เมนเดซ ปินโต (2548) บันทึกไว้ว่า “ระหว่างที่สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จทำสงครามที่เชียงใหม่เป็นเวลา 6 เดือน พระราชินีผู้เป็นพระชายา (ท้าวศรีสุดาจันทร์) ได้ผัดประเวณีกับคนส่งอาหารชื้อ ออกขุนชินราชจนมีครรภ์ได้ 4 เดือน พระนางทรงกลัวว่าพระสวามีจะทรงทราบ เพื่อเป็นการรักษาตน ให้รอดพ้นจากอันตรายจึงวางยาพิษพระสวามี” และ “เมื่อพระโอรสพระองค์โต (สมเด็จพระยอดฟ้า) ครองราชย์ จึงวางยาพิษด้วยพระองค์เอง” (เฟอร์ดินันด์ เมนเดซ ปินโต, 2548) ส่วนพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต (2548) บันทึกไว้ว่า “ขณะเดินทางกลับพระองค์ (สมเด็จพระไชยราชาธิราช) ได้สิ้นพระชนม์ลงเนื่องจากสาเหตุตามธรรมชาติ” ซึ่งมีความสอดคล้องกับกับพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) คือไม่กล่าวหาว่าสมเด็จพระไชยราชาธิราชทรงถูกลอบปลงพระชนม์จากท้าวศรีสุดาจันทร์ แต่กรณีการลอบปลงพระชนม์พระโอรส วันวลิต (2548) ได้กล่าวว่า “ท้าวศรีสุดาจันทร์ร่วมกับหมอเวทมนต์ (ขุนชินราช) ปลงพระชนม์สมเด็จพระยอดฟ้าด้วยยาพิษ กับอาถรรพณ์กฤตยาคุณ”

บันทึกของชาวต่างชาติทั้งสองเรื่องนี้ทำให้เห็นว่า ท้าวศรีสุดาจันทร์มีความสัมพันธ์สวาทกับขุนวรวงศาธิราชมาตั้งแต่ครั้งสมเด็จพระไชยราชายังมีพระชนม์ชีพอยู่ ทั้งยังสังหารพระสวามีและพระโอรสด้วยการวางยาพิษ โดยสังหารพระสวามีเพื่อไม่ให้พระองค์ถูกลงโทษที่ผัดประเวณีกับชายอื่น แต่สำหรับการสังหารพระโอรสแล้วอาจเป็นการปูทางเพื่อให้ชายคนรักได้ขึ้นครองราชย์

แม้ว่าเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งไทยและต่างชาติจะมีความแตกต่างกัน แต่ต่างกล่าวถึงความสัมพันธ์สวาทระหว่างขุนวรวงศาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันทร์ สุดท้ายท้าวศรีสุดาจันทร์สามารถผลักดันให้ขุนวรวงศาธิราชได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ก็นำมาซึ่งการเข่นฆ่าและโศกนาฏกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. ท้าวศรีสุดาจันทร์กับกระบวนการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

หลังจากวัดร้างได้รับความสนใจในฐานะสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ลอบปลงพระชนม์ของขุนวรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์ สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากกระแสความสนใจประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาจากการฉายภาพยนตร์ไทยเรื่อง “สุริโยไท” เมื่อปี พ.ศ.2544 เพราะในภาพยนตร์เรื่องนี้ได้มีการกล่าวถึงท้าวศรีสุดาจันทร์และเหตุการณ์การลอบปลงพระชนม์ขุนวรวงศาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันทร์ด้วย โดยการถ่ายทำได้มีการลงพื้นที่อันเป็นสถานที่จริงในประวัติศาสตร์คือ วัดเจ้ายา วัดร้าง และวัดลายสอ จึงมีความเป็นไปได้ว่า อาจทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงตามรอยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงสำรวจด้วยตนเองที่วัดร้างแห่งนี้ นอกจากนี้ยังปรากฏศาลท้าวศรีสุดาจันทร์ซึ่งเป็นศาลไม้ขนาดเล็ก แสดงให้เห็นว่ามีผู้ศรัทธาในท้าวศรีสุดาจันทร์ตั้งศาลขึ้นด้วยความศรัทธา จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเรื่องศาลท้าวศรีสุดาจันทร์จากบุคคลในพื้นที่คือ คุณยายอรุณ สอนแสนสุข (2567) ได้ให้ข้อมูลว่า

“ครอบครัวของตา (คุณตามงคลชัย สอนแสนสุข สามีมของคุณยายอรุณ สอนแสนสุข) ได้เข้ามาพักอยู่ในที่ดินตรงนี้ ทราบกันดีกว่าพื้นที่ตรงนี้เกี่ยวข้องกับท้าวศรีสุดาจันทร์ พี่สาวตาเป็นคนเล่าให้ฟังเองว่า ท่านถูกประหารเสียชีวิตที่วัดร้าง แม่ของตายังตั้งศาลไม้ขึ้น เป็นศาลเจ้าที่ตรงบริเวณต้นตะโก เพื่อเชิญวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ตรงนี้ ซึ่งก็รวมถึงท้าวศรีสุดาจันทร์ด้วย ครอบครัวตาพักอาศัยในพื้นที่ตรงนี้อย่างสุขสบาย ไม่เคยมีโจรผู้ร้ายขึ้นบ้าน ก็เชื่อว่าเป็นเพราะท่านคุ้มครองอยู่ และยายกับตาก็สร้างบ้านขึ้นบนโคกวัดร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 จนกระทั่งแม่ของตาดายจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านใหญ่ แล้วรื้อบ้านหลังนั้นออกจากโคกวัดร้าง จนกระทั่งคนกรุงเทพฯ ตั้งศาลไม้ถวายท้าวศรีสุดาจันทร์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540-2541 เพราะเขาฝันเห็นท้าวศรีสุดาจันทร์ บอกให้มาช่วยตั้งศาลให้ เพราะพระองค์กับลูกอยู่อย่างยากลำบาก แล้วเขายังได้โชคจากการเสี่ยงโชคมากพอควร เลยเชื่อว่าท้าวศรีสุดาจันทร์ช่วยให้เขามีโชคลาภ เขาจึงมาตั้งศาลไม้ถวาย”

ภาพที่ 1 ศาลท้าวศรีสุดาจันทร์ไม้หลังแรกที่เกิดจากความศรัทธาของคนกรุงเทพฯ
ที่มา : ปิยวัจน์ ภะมะรินทร์ มีประเสริฐโชค, 2564, [ภาพถ่าย]

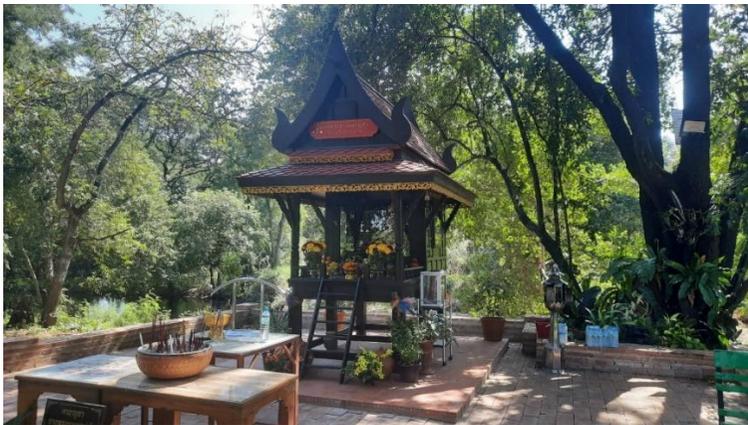
แสดงให้เห็นว่า ท้าวศรีสุดาจันทร์ได้รับการบูชาในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาพื้นที่จากคนในครอบครัวของคุณตามงคลชัย เพราะได้เข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับท้าวศรีสุดาจันทร์ สะท้อนแนวคิดการนับถือผู้ที่เชื่อว่าเป็นเจ้าของพื้นที่ (เจ้าที่) หรือเกี่ยวข้องกับพื้นที่เพื่อให้ปกป้องคุ้มครอง จนกระทั่งพระองค์ได้ช่วยเหลือด้านโชคลาภแก่คนกรุงเทพฯ จึงเกิดการตั้งศาลถวายเพื่อเป็นการตอบแทนจากการตั้งศาลไม้ถวายในครั้งนั้นกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการบูชาท้าวศรีสุดาจันทร์ของคนภายนอก เพราะเมื่อมีศาลเป็นรูปธรรมแล้วจึงเริ่มมีผู้สนใจเข้ามาสักการะขอพรเป็นระยะ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จัก

แพร่หลาย เพราะเส้นทางที่เข้าไปสักการะขอพรนั้นเป็นพื้นที่รกร้างไม่ได้รับการดูแลจึงทำให้เข้าไปได้อย่างยากลำบาก

จนกระทั่งคุณอภิญฺช พุทธิเนตรอาภา เข้ามาใช้พื้นที่ใกล้โคกวัดร้างทำธุรกิจร้านอาหารและกาแฟ เห็นว่ามีกลุ่มคนแวะเข้าไปสักการะศาลท้าวศรีสุดาจันทร์อยู่เรื่อย ๆ ด้วยหนทางที่เข้าไปลำบากจึงได้ปรับภูมิทัศน์ให้ผู้ศรัทธาเข้าไปสักการะขอพรได้สะดวกขึ้น และตั้งใจตั้งศาลใหม่ถวายให้สมพระเกียรติ

คุณอภิญฺช พุทธิเนตรอาภา (2567) ให้สัมภาษณ์ว่า “ด้วยเป็นพื้นที่ที่ไม่มีใครให้ความสนใจแลจึงมีสภาพที่ไม่เจริญหูเจริญตา ส่วนตัวคิดว่าพระองค์ทรงเป็นขัตติยนารี ควรมีสถาที่สมพระเกียรติกว่านี้ ทั้งเรากำลังจะทำ “มีที่มาคาเฟ่” ด้วย ได้ทำการปรับภูมิทัศน์บริเวณร้านอย่างสวยงาม เราก็อยากให้ตรงศาลของพระองค์สวยงามด้วย จึงร่วมกับกลุ่มผู้ศรัทธาตั้งศาลใหม่ถวาย ทั้งปรับภูมิทัศน์ให้สวยงาม สร้างสะพานให้เดินเข้าไปถึงศาลได้ง่ายขึ้น”

หลังจากร่วมมือกับกลุ่มผู้ศรัทธาตั้งศาลหลังใหม่ถวายสำเร็จ รวมถึงการปรับภูมิทัศน์ให้สวยงาม คุณอภิญฺชให้ข้อสังเกตว่า “มีผู้ศรัทธาหลายคนหวนกลับมาขอแทนท้าวศรีสุดาจันทร์ที่ทำให้เขาสำเร็จสมหวัง บางคนมาขอพรเรื่องสุขภาพ วันที่มาก็มีสภาพย่ำแย่เดินเองแทบไม่ไหว ต้องให้คนอื่นช่วยประคอง แต่พอกลับมาที่นี่อีกครั้ง ผิดเป็นคนละคน กลายเป็นคนที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถเดินได้ด้วยตนเอง บางคนสมหวังเรื่องการทำงานได้ย้ายกลับภูมิลำเนา บางคนขอเรื่องสอบติตราขการ ก็สอบติตราขการสมใจ บางคนเป็นหนี้สินมาไหว้ขอพร กลับไปเสี่ยงโชคได้เงินจำนวนมาก จนมีกำลังใจที่จะสู้กับปัญหาชีวิตต่อไป”

ภาพที่ 2 ศาลท้าวศรีสุดาจันทร์ไม้หลังใหม่และภูมิทัศน์ของโคกวัดร้างที่ปรับปรุงใหม่ที่มา : ชนิษฐ์ ผ่องสวัสดิ์, 2567, [ภาพถ่าย]

สังเกตว่า วัดร้างจากเดิมได้รับความสนใจในฐานะสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เพราะมีกลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์แวะเวียนมาตามรอยเหตุการณ์ลอบปลงพระชนม์ฯ ได้เพิ่มอีกบทบาทเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังที่คุณอภิญฺช พุทธิเนตรอาภา (2567) ให้สัมภาษณ์ว่า “หลังจากตั้งศาลใหม่เสร็จ ไม่นานก็มีกลุ่ม

ผู้ศรัทธาจากที่ต่าง ๆ แวะเวียนเข้ามาที่นี่ มีมาทำพิธีเป็นคณะ หลายคนบอกว่าพระองค์ไปตามเขาให้มาที่นี่ เชื่อว่าตอนนี้พระองค์คงไปตามผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ให้มาสักการะขอพร เพื่อพระองค์จะได้ช่วยปลดทุกข์ให้ เพราะเท่าที่เห็นมา คนที่มาขอพรที่นี่ พระองค์มักช่วยเหลือ”

4. วิเคราะห์การกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทรตามทฤษฎีทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

การศึกษาและเก็บข้อมูลพบว่า กระบวนการการกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทรได้สร้างความเข้าใจได้ว่า การที่พระองค์กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะได้รับการบูชาจากคนในครอบครัวของคุณตามงคลชัย ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ทำให้พระองค์กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทหน้าที่เพียงคุ้มครองคนในครอบครัว จึงจัดว่าเป็นการบูชาในพื้นที่ปิด สะท้อนให้เห็นว่าผู้ศรัทธาต้องการความสบายใจและความปลอดภัยในการอยู่อาศัย สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Approach) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ศึกษาพฤติกรรมการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของมนุษย์ว่า มนุษย์เหล่านั้นเปรียบเสมือนเด็กทารกที่ยังหวาดกลัวอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติซึ่งเชื่อว่ามีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ความหวาดกลัวทำให้มนุษย์ต้องประกอบพิธีกรรม เช่นไหว้ เพื่อให้วิญญาณปกป้องคุ้มครอง ความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นประสบการณ์ของความกลัวเกรงอำนาจเหนือธรรมชาติและวิญญาณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสะท้อนออกมาในพิธีกรรม (Goodman, 1988 และ Bowen, 2011 ใน นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560) จนกระทั่งไปสู่คนนอกพื้นที่ว่าท้าวศรีสุดาจันทรเข้าฝันให้มาตั้งศาลถวายและได้บันดาลโชคลาภให้ จนทำให้ต้องมาตั้งศาลถวายเพื่อเป็นการตอบแทน เมื่อคุณอภิญษ พุทธิเนตรอากาศเข้ามาทำธุรกิจในพื้นที่ตรงนี้ต้องการปรับปรุงพื้นที่และตั้งศาลใหม่ถวาย กลายเป็นการบุกเบิกทางให้ผู้ศรัทธาเข้าไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้สะดวก กลายเป็นพื้นที่เปิด เพราะมีผู้ศรัทธาจากที่อื่นแวะเวียนมาสักการะขอพรแล้วสัมฤทธิ์ผล ทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต สอดคล้องกับทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalist Approach) ที่ว่า อำนาจเหนือธรรมชาติอาจจะส่งผลในทางตรงกันข้ามกับที่สิ่งมนุษย์คาดหวัง ฉะนั้น การทำหน้าที่อาจไม่นำไปสู่ผลลัพธ์แบบที่ต้องการเสมอไป (Emile Durkheim, 1912 ใน นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560)

5. บทสรุป

ท้าวศรีสุดาจันทรเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความแหวกขนบคือ บุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยกย่องเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักเป็นบุคคลที่สร้างคุณงามความดีไว้ ผิดกับพระองค์ที่ได้รับการบันทึกไว้ว่า ทำสิ่งที่ผิดศีลธรรม เช่น การมีความสัมพันธ์สาวกับชายอื่น การสังหารพระสวามีและพระโอรสของตนเอง แต่การเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้าวศรีสุดาจันทรเริ่มจากการบูชาของคนในครอบครัวสอนแสนสุข ซึ่งมองว่าที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับท้าวศรีสุดาจันทรจึงบูชาเพื่อให้พระองค์ช่วยคุ้มครอง มองได้ว่าบูชาพระองค์เป็นไปเพราะความกลัวซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางมานุษยวิทยาคือทฤษฎีจิตวิเคราะห์ จนกระทั่งคนกรุงเทพฯตั้งศาลถวายเพราะเชื่อว่าพระองค์ไปเข้าฝันแล้วได้ช่วยบันดาลโชคลาภให้ จนเกิดการตั้งศาลท้าวศรีสุดาจันทรขึ้น แต่ยังไม่เป็นที่

รู้จักนักจนกระทั่งคุณอภิญฺช พุทธิเนตรอาภาได้ร่วมกับผู้ศรัทธาตั้งศาลให้ใหม่อย่างสมพระเกียรติรวมถึงการปรับพื้นที่โคกวัดร้างด้วย จึงทำให้เป็นที่รู้จักและการเข้าไปสักการะขอพรไม่ลำบากเหมือนแต่ก่อน เมื่อสักการะขอพรแล้วเกิดการสัมฤทธิ์ผลจึงตรงกับทฤษฎีหน้าที่นิยม คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถลดบันดาลในสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาได้ ซึ่งการลดบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จัดว่าเป็นหน้าที่นั่นเอง สะท้อนให้เห็นว่าการบูชาท้าวศรีสุดาจันท์เริ่มจากการต้องการความปลอดภัยในการอยู่อาศัย จนกระทั่งสามารถช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ในทุกด้านที่มนุษย์ต้องการได้ เช่น การเงิน การงาน และสุขภาพ จึงทำให้ศาลท้าวศรีสุดาจันท์แห่งวัดร้างพระนครศรีอยุธยากลายเป็นที่สักการะจากผู้คนทั่วไป

6. บรรณานุกรม

กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2550). ราชบัณฑิตยสถาน.

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2560). แนวคิดมานุษยวิทยากับการศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย.

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 25(47), 173-197.

นันทนา ตันติเวสส. (2548). การท่องเที่ยว การเดินทางและการผจญภัยของเฟอร์ดินันด์ เมนเดซ ปินโต ในรวมผลงานแปลเรื่องบันทึกการเดินทางของเมนเดส ปินโต. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับจันทนุมาศ (เจิม) และ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ คำให้การกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด. (2559). บริษัทสำนักพิมพ์ศรีปัญญาจำกัด.

พิเศษ เจียจันท์พงษ์. (2553). การเมืองในประวัติศาสตร์ ยุคสุโขทัย-อยุธยา พระมหาธรรมราชา กษัตริย์ราช. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มติชน.

ศาลท้าวศรีสุดาจันท์ไม้หลังแรกที่เกิดจากความศรัทธาของคนกรุงเทพฯ. (2564). [ภาพถ่าย].

พระนครศรีอยุธยา: ปิยวัจน์ ภาวะมะรินทร์ มีประเสริฐโชค.

ศาลท้าวศรีสุดาจันท์ไม้หลังใหม่และภูมิทัศน์ของโคกวัดร้างที่ปรับปรุงใหม่. (2567). [ภาพถ่าย].

พระนครศรีอยุธยา: ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์.

วนาศรี สามนเสน. (2548). พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต ใน รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลิต (วัน วลิต). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรมศิลปากร.

อภิญฺช พุทธิเนตรอาภา. (2567, 7 มกราคม) เจ้าของร้านอาหารและกาแฟชื่อ “มีที่มาคาเฟ่” สัมภาษณ์.

อรุณ สอนแสนสุข. (2567, 14 มกราคม) ผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่. สัมภาษณ์.

อาษา ภาคอารีย์. (2561). ภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยา. [การค้นคว้าอิสระ

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร] https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/24928/MA_อาษา_ภาคอารีย์.pdf?sequence=1&isAllowed=y